

อัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา

AN IMPORTANT TRADITIONAL IDENTITY OF MEUANG PHAYAO

¹พระครูวรารณวิฑูรย์, ²พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์, ³สุเทพ สารบรรณ,

และ ⁴ชูชาติ สุธะ

¹Phrakruworawannavitoon, ²Pongprapakorn Surarin, ³Suthep Saraban,
and ⁴Chuchat Sutta

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus, Thailand

Received: 2023-08-12

²Corresponding Author's Email: phongmcu@gmail.com

Revised: 2023-08-27

Accepted: 2023-08 -29

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา 2) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดพะเยาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานวัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา พ่ออาจารย์วัด (มัคทายก) รวมถึงกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เช่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการวัฒนธรรม เยาวชนรุ่นใหม่ 9 อำเภอในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอจุน อำเภอภูซาง อำเภอภูพาน และอำเภอแม่ใจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบททั่วไปของเมืองพะเยา พบว่า สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพะเยาเป็นที่ราบสูงและภูเขา มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือกว๊านพะเยา สภาพธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมของเมืองพะเยาคือมรดกที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นผลงานของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมที่ผู้คนเมืองพะเยาได้ปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่อง มีทั้งประเพณีประจำเดือน เทศกาล หรือที่ทำในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบพุทธ ความเชื่อ ความศรัทธาในพระเจ้าตนหลวงพระคู่บ้านคู่เมืองพะเยา 2) บริบททางด้านประเพณีของเมืองพะเยา พบว่า เมืองพะเยามีประเพณีประจำเดือนไม่แตกต่างจากของล้านนามากนัก โดยมีประเพณีที่ปรากฏใน 12 เดือน คือ ประเพณีทานหลวงไฟพระเจ้า ประเพณีงานปอยบวชปอยเป็ก ประเพณีปอยข้าวสังข์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแปดเป็งไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสู่ขวัญควาย ประเพณี

ทานสลาก ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ประเพณีตั้งธรรมหลวง และประเพณีเข้ากรรมรูกมูล 3) อัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา พบว่า ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปารมีพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ และประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชนบวกกับพลังแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนสร้างจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีของเมืองพะเยา

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; อัตลักษณ์ด้านประเพณี; เมืองพะเยา

Abstract

The main goals of this study were to 1) gather data on the significant traditions of Phayao City and 2) build a database on these traditions. In this qualitative and documentary study, key informants were interviewed as part of organized in-depth interviews to gather information about significant traditions in Phayao Province from primary and secondary sources. Both closed-ended and open-ended questions are included. A total of 24 key informants were interviewed, including monks, Phayao Province cultural officers, the chairman of the cultural committee, temple deacons, and other organizations consisting of local wisdom teachers, cultural scholars, and young people in Phayao Province's nine districts, including Muang District, Dockhamtai District, Chiang Kham District, Chiang Muan District, Chun District, Phu Sang District, Phu Kam Yao District, and Mae Jai District.

The overall context of Phayao City revealed that, 1) the majority of Phayao Province's lands were plateaus and mountains, with Phayao Lake serving as a significant natural water source. Phayao's landscape, customs, and culture represent a priceless heritage for the preservation of customs and cultures that are a result of the creations and knowledge that the people of Phayao have consistently practiced over time. These customs and cultures include festivals, customs, and customs that are observed every month and reflect the Buddhist way of life, beliefs, and faith in Phra Chao Tone Luang, the ancient and priceless Buddha of Phayao. 2) It was discovered that Phayao had routine practices when it came to their culture. months are similar to those in Lanna, having a ritual that occurs in 12 months, specifically, the Tan Lua Hing Pai Phra Chao ritual, Poi Bua ceremony, Poi Kao Sangk ceremony, Songkran Festival, Pad Peng Wai Sa Phra Chao Ton Luang ceremony, to raise the phee khun nam up ceremony, Khao Phan Sa ceremony, Sukhwan; The blessing ceremony for buffalo, Tan Salak; food ticket of Thai Buddhist for dedicates to monks ceremony,

Katinna ceremony, The Traditional Mahajati Preaching, to practice meditation under trees in the forest of monks ceremony, 3. Identity of Cultural Traditions of Phayao province: The research identifies Pad Peng Wai Sa Phra Chao Ton Luang ceremony, preserving Tai Lue's culture as an essential and distinctive identity tradition while performing candle-lit rituals along the river. It is a significant tradition and an outstandingly unique cultural icon. It results from the community's efforts to work together and stay united, along with the strength of their dedication to Buddhism, and becomes a distinctive focal point that serves as the province of Phayao's cultural symbol.

Keywords: Traditional; Traditional Identity; Meuang Phayao

บทนำ

ล้านนา ในอดีตเป็นอาณาจักรที่สำคัญ ซึ่งมีการสั่งสมสืบทอดภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์มาแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เช่นการที่ชาวล้านนามีประเพณีในละเดือน ที่เรียกว่า ประเพณี 12 เดือน วัฒนธรรมล้านนา แต่ละท้องถิ่นแม้จะมีความแตกต่างกันไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะคล้ายคลึงกัน วิถีชีวิตชุมชนของชาวล้านนา นอกจากจะมีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนแล้ว ยังมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องผสมผสานอย่างลงตัว (Payomyong, 2012) ได้แยกประเภทความเชื่อของชาวล้านนา ไว้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (1) ความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางไสยศาสตร์ชาวล้านนามีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม อำนาจลี้ลับที่อยู่เหนือมนุษย์ธรรมดาและความเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ ระหว่างทำความดีกับทำความชั่ว ความเชื่อชาวล้านนาแสดงออกในรูปแบบประเพณีชีวิตคนเมือง (2) ความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่นเชื่อในกฎแห่งกรรม ที่กล่าวว่า บุคคลหว่านพืชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำกรรมใดไว้ดีชั่วก็ตามจะได้รับผลเช่นนั้น

เมืองพะเยา หรือในอดีตเรียกว่า “ภูกามยาว” พะเยาเป็นหนึ่งใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนที่ในอดีตเรียกรวมว่า “อาณาจักรล้านนา” เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1638 นับจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 900 ปี ซึ่งเริ่มต้นขุนจอมธรรม ผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์จักราชแห่งเมืองนครหิรัญเงินยางเชียงแสน (Chaiyanadon, 2008) โดยได้สร้างเมืองพะเยาขึ้นปกครองตนเองอย่างอิสระ มีโอรส คือ ขุนเจือง ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ทรงอำนาจมาก ทรงแผ่อำนาจไปปราบปรามเมืองแพร่ น่าน ล้านช้าง จนถึงเวียงจันทน์

จนกระทั่ง ถึง พ.ศ. 1810 (จุลศักราช 620) เมืองพะเยาได้มีวีรบุรุษคนสำคัญเกิดขึ้นอีกพระองค์หนึ่ง คือ พญาเจ้าเมือง เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงเป็นกษัตริย์ที่เพียบพร้อมด้วยบุญญาธิการ ทรงเป็นพระสหายกับพ่อขุนรามคำแหง (พระร่วง) แห่งอาณาจักรสุโขทัย และพญามังราย แห่งอาณาจักรล้านนา ตลอดรัชสมัยของพระองค์ทรงผูกไมตรีกับสองอาณาจักรนี้อย่างแน่นแฟ้น ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง และด้านศาสนา

วัฒนธรรม ในขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับหัวเมืองเอกฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ทั้งหลาย (Sutthitham, 1998) ทำให้เมืองกุฎามยาวรายล้อมไปด้วยมิตรภาพแห่งมิตรประเทศ บ้านเมืองจึงสงบสุข ปราศจากอริราชศัตรู ไพร่ฟ้าดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ส่งผลให้มีความเจริญในด้านต่าง ๆ หลังจากทีสิ้นรัชสมัยของพญาเจ้าเมือง ในรัชสมัยท้าวคำลือครองเมืองกุฎามยาว เมืองกุฎามยาวได้ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ทำให้เมืองกุฎามยาวขาดอิสรภาพในการปกครอง ผู้ที่ครองเมืองกุฎามยาวล้วนถูกส่งมาจากเมืองเชียงใหม่ (Wivatnusat, 2017)

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2101 เมืองเชียงใหม่และหัวเมืองทั้งหลายได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า ต่อมาพม่าในดินแดนล้านนาอ่อนกำลังลงจากการทำสงคราม (Wongthet, 1984) และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พม่าได้ยกทัพใหญ่เข้ามาตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ ได้แก่ เมืองฝาง เชียงราย เชียงแสน และกุฎามยาว ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ของเมืองกุฎามยาวอพยพหนีภัยสงครามไปอยู่เมืองลำปาง เมืองกุฎามยาวจึงกลายเป็นเมืองร้างเป็นเวลานานถึง 56 ปี นับเป็นช่วงเวลาแห่งการเสื่อมถอยของเมืองกุฎามยาว ต่อมา เมืองกุฎามยาวได้กลับฟื้นตัวอีกครั้ง (Wivatnusat, 2017) ในคราวที่ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองเชียงราย เมืองพะเยา เมืองงาวขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2486 ได้มีการพัฒนาในด้านการปกครองและด้านต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ตลอดระยะเวลากว่า 900 ปี ทำให้เมืองกุฎามยาวเป็นแหล่งสังสมอารยธรรมในอดีตที่มีทั้งของเมืองกุฎามยาวแต่ดั้งเดิมและที่ได้รับการถ่ายทอดจากถิ่นอื่นจนกลายเป็นอารยธรรมของเมืองกุฎามยาวในที่สุด ตลอดระยะเวลาดังกล่าว เมืองพะเยาเคยเป็นทั้งเมืองที่เรืองอำนาจ มีความเจริญสูงสุดในดินแดนล้านนา และมีสภาพตกต่ำที่สุดจนกลายเป็นเมืองร้าง ไม่มีผู้คนอาศัย เมืองพะเยาแม้จะเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ซ่อนอยู่ในหุบเขาแต่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม โดยเชื่อกันว่าพระพุทธรูปหินทรายที่พบมากในจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นศิลปกรรมที่มีความงดงามและล้ำค่า นอกจากกุฎามยาวจะเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ มีความหลากหลายด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ความงดงามทางธรรมชาติ กุฎามยาวยังเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่โดดเด่นไม่แพ้จังหวัดใดในแถบภาคเหนือตอนบน

ปัจจุบันวัฒนธรรมประเพณีในวิถีชีวิตคนเมืองบางอย่างได้เลือนหายไป เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอก ทั้งที่มาจากเมืองหลวง และจากประเทศทางตะวันตก รวมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความก้าวหน้าทางวิทยาการที่มีอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนและท้องถิ่น

ดังนั้น หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องมีบทบาททรงค้ำให้ชุมชนได้นำความรู้ในวัฒนธรรมของตนมาใช้ให้มีความผสมกลมกลืนกับความรู้ ความก้าวหน้าสมัยใหม่ เพื่อปรับตนเองให้ทันกระแสโลก อีกทั้งไม่ละทิ้งสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เป็นประโยชน์ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่มีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างสามารถเผชิญกับปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเพณีพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของของวัฒนธรรม ซึ่งผูกพันอย่างใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น อันเป็นมรดกที่ดีงามของสังคม เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคม ดังที่ Vasi (1994)

กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พลังของสังคมทางภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไปซึ่งได้มาจากประสบการณ์จริง เลือกรสร กลั่นกรองลงใช้และถ่ายทอดด้วยการปฏิบัติสืบทอดกันมา การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่งต่อสมาชิกในสังคม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวิจัยเพื่อการศึกษาอัตลักษณ์ของประเพณีท้องถิ่นในเชิงวิเคราะห์จึงมีความจำเป็น เพื่อทราบถึงสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในแง่ของความเป็นมา คุณธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนลักษณะกิจกรรมของประเพณีต่าง ๆ อันเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ที่สำคัญเพื่อให้ชาวพะเยาได้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานวัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา พ่ออาจารย์วัด (มัคทายก) รวมถึงกลุ่มบุคคลอื่น ๆ เช่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการวัฒนธรรม เยาวชนรุ่นใหม่ เป็นต้น กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หรือการสุ่มแบบพิจารณา (Judgment Sampling) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ วัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมในจังหวัดพะเยา พ่ออาจารย์วัด (มัคทายก) ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการวัฒนธรรมเยาวชนรุ่นใหม่

พื้นที่วิจัย คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในเขต 9 อำเภอในจังหวัดพะเยา ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอจุน อำเภอภูซาง อำเภอภูกามยาว และอำเภอแม่ใจ

2. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ที่ได้รับการตรวจโดยผู้เชี่ยวชาญและปรับตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว เครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล (Digital Voice Recorder) และกล้องถ่ายรูป (Camera) โดยมีขั้นตอน ลักษณะและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด วิธีการสร้างเครื่องมือ 1) ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากผลงานวิจัยอื่น ที่มีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายกัน 3) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา

และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ถ้ามีข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุง

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย

1) ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ แนวคิดเกี่ยวกับคติชนวิทยา และแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางล้านนา โดยรวบรวมข้อมูลภาคเอกสารเกี่ยวข้องกับประเพณีที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดพะเยา และประมวลสาระเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น

2) ทำการรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลด้านเอกสารที่ได้จากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ใบลาน ปี่สา สมุดข่อย ทั้งที่จารจารึกด้วยอักษรล้านนา และอักษรไทยภาคกลาง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและนำเครื่องมือการวิจัยที่สร้าง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง

3) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้น ที่เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านที่ตรงกับงานวิจัยที่ทำ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

4) คณะผู้วิจัยจะสำรวจเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดย 1) บันทึกข้อมูลประเพณีในพื้นที่เป้าหมาย 2) สัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน และ 3) บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ที่เก็บมา และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลสองประเภท คือ ข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) สังเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารที่ได้จากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ใบลาน ปี่สา สมุดข่อย ทั้งที่จารจารึกด้วยอักษรล้านนา และอักษรไทยภาคกลาง 2) นำข้อมูลที่ศึกษาจากการสังเคราะห์เอกสารมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับประวัติพัฒนาการของประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา 3) นำข้อมูลด้านการสัมภาษณ์เชิงลึกไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 4) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาทั้งในภาคเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์ ในประเด็นต่อไปนี้ (1) ทำการศึกษาถึงพัฒนาการและความเป็นมา แนวคิดวัตถุประสงค์ ขั้นตอนพิธีกรรมของประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญของเมืองพะเยา (2) สังเคราะห์ประเพณีของเมืองพะเยาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละอำเภอนั้นจึงเรียบเรียงและประมวลความ สรุปผลแล้วนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา พร้อมข้อเสนอแนะ

2.4 เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในจังหวัดพะเยาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา ผลการวิจัยพบว่า บริบททั่วไปของเมืองพะเยา จังหวัดพะเยามีเนื้อที่ประมาณ 6,335 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอปง อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่ใจ อำเภอภูซาง และอำเภอภูกามยาว พะเยา เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในแถบล้านนาไทย เดิมมีชื่อว่า ภูกามยาว หรือ พะยาวมีอายุกว่า 900 ปีโดยพ่อขุนศรีจอมธรรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ลาวจกักราชหรือญนครเงินยางเมืองเชียงแสน และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพ่อขุนงำเมือง “เมืองภูกามยาว หรือ พะยาว” เคยมีเอกราชสมบูรณ์มีกษัตริย์ปกครองสืบราชสันตติวงศ์มาปรากฏตามตำนานเมืองพะเยา พุทธศักราช 1602 (จุลศักราช 421) พ่อขุนเงินหรือลาวเงิน กษัตริย์ผู้ครองนครเงินยางเชียงแสน มีพระโอรส 2 พระองค์ คือ ขุนชินและขุนจอมธรรม เมื่อโอรสทั้งสองเจริญวัยขึ้นพ่อขุนเงิน ได้ให้ขุนจอมธรรม ปกครองเมืองภูกามยาว ซึ่งเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ ส่วนขุนชินปกครองเมืองนครเงินยางเชียงแสน ในราชสำนักขุนจอมธรรม และไพร่พลได้ไปถึงเมืองภูกามยาว และสร้างเมืองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งแต่เดิม เป็นที่ตั้งเมืองโบราณชื่อเมืองสิงหาราชน เจิงเขาชมพู และได้ครองเมืองภูกามยาวได้ 24 ปี ขุนจอมธรรม มีพระโอรส 2 พระองค์ คือขุนเจืองและขุนจอง เมื่อขุนจอมธรรมสิ้นพระชนม์ ขุนเจืองโอรสจึงได้ขึ้นครองราชย์แทน ในขณะที่ครองเมืองได้รวบรวมไพร่พลไปช่วยเมืองนครเงินยาง ของขุนชินผู้เป็นลุงจนรอดพ้น จากการรุกรานของแกวหรือญวนได้สำเร็จ ขุนชินทรงโสมนัสยิ่งนักจึงยกธิดาชื่อ พระนางอัวคำคอนให้และสละราชสมบัติให้แก่ขุนเจือง เมื่อขุนเจืองได้ครองเมืองเงินยางแล้ว จึงให้โอรสชื่อว่า “ลาวเงินเรือง” ขึ้นครองเมืองพะเยา แทน ท้าวลาวเงินเรือง ครองเมืองพะเยาได้ 17 ปีก็สิ้นพระชนม์ขุนแดงโอรสครองราชย์ต่อมาเป็นเวลา 7 ปีขุนของซึ่งเป็นน้าก็แย่งราชสมบัติ และได้ครองเมืองพะเยาประมาณ 20 ปี และมีผู้ครองราชย์สืบต่อมาจนถึงพระยาจำเมืองกษัตริย์เมืองพะเยาองค์ที่ 9 ซึ่งเป็นราชบุตรของพ่อขุนมิ่งเมืองเมื่อพระชนมายุได้ 16 ชันษา พระบิดาส่งไปศึกษา ที่สำนักสุกัณถาภิเมืองลพบุรี จึงได้รู้จักกับพระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย โดยได้ศึกษาศิลปศาสตร์จากอาจารย์เดียวกัน และทรงเป็นสหายกันตั้งแต่นั้นมา เมื่อเรียนจบก็เสด็จกลับเมืองพะเยา

ปีพุทธศักราช 1310 พ่อขุนมิ่งเมืองพระราชบิดา สิ้นพระชนม์ จึงได้ขึ้นครองราชย์แทน ต่อมาพ่อขุนเม็งรายได้ยกทัพมาประชิดเมืองพะเยา พ่อขุนจำเมืองสั่งให้ไพร่พลอยู่ในความสงบและได้ให้เสนาอำมาตย์ออกต้อนรับโดยดี พระองค์ได้ยกเมืองชายแดนบางเมืองให้แก่พ่อขุนเม็งรายเพื่อเป็นการสงบศึกและทั้งสองพระองค์ยังได้ทำสัญญาเป็นมิตรต่อกันตลอดไปพระยาร่วง ซึ่งเป็นสหายสนิทได้เสด็จมาเยี่ยมเยือนพ่อขุนจำเมืองเป็นประจำทุกปี และได้มีโอกาสรู้จัก พ่อขุนเม็งราย ทั้งสามพระองค์ทรงเป็นพระสหายสนิทกันมาก ถึงกับได้หันหลังพิงกัน พร้อมกับทำสัจจะปฏิญาณ แก่กัน ณ ริมฝั่งแม่น้ำกู (แม่น้ำอิง) ว่าจะไม่ผูกเวรแก่กันจะเป็นมิตรสหายที่ดีต่อกันและได้กรีดโลหิตออกรวมกัน ในขันผสมน้ำดื่มพร้อมกัน (Damrikun, 1999)

ต่อมาในปีพุทธศักราช 1816 พ่อขุนจำเมืองสิ้นพระชนม์ลง ขุนคำแดงและขุนคำลือได้สืบราชสมบัติต่อมาตามลำดับ ในสมัยขุนคำลือนี่เองที่เมืองพะเยาต้องเสียเอกราชไป พระยาคำฟู แห่งนครชัยบุรีศรีเชียงใหม่ ได้ร่วมกับพระยาแก้วเมืองน่าน ยกทัพมาตีเมืองพะเยา พระยาคำฟูตีเมืองพะเยาได้ก่อน และได้เกิดขัดใจกับ

พระยาภาว ทำให้ เกิดการสู้รบ พระยาคำฟูเสียที่จึงยกทัพกลับเชียงใหม่ เมืองพะเยาจึงได้รวมอยู่กับอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่นั้นมาปีพุทธศักราช 2386 การนี้ชี้ให้เห็นถึงการเลือกชัยภูมิในการสร้างเมืองพะเยาเพราะเมืองพะเยามีชัยมงคล 3 ประการ คือ ประการแรก มีแม่น้ำสายตาหรือแม่น้ำอิง อยู่ทางใต้ของเมือง และไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประการที่สอง มีกว๊านพะเยาหรือหนองเอี้ยง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมือง ประการสุดท้าย คือ หัวเวียง มีดอยจอมทองที่บรรจุพระธาตุจอมทอง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองพะเยาแสดงให้เห็นว่าการสำรวจดูพื้นที่เพื่อเลือกทำเล เพื่อสร้างเมืองต้องคำนึงถึงแหล่งน้ำและที่ราบเป็นหลักตามตำนานจะเห็นได้ว่าพะเยามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองตามอิทธิพลของอาณาจักรต่าง ๆ ที่ผลัด กันมีอำนาจในแถบนี้จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พยวเปลี่ยนชื่อเป็นพะเยา และรวมอยู่กับจังหวัดเชียงรายจนในปี พ.ศ. 2520 จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดพะเยา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2520 สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพะเยาเป็นที่ราบสูงและภูเขา มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือ กว๊านพะเยา สภาพธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา คือมรดกที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นต้นน้ำลำธาร พืช สัตว์ แร่ธาตุ ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ สิ่งก่อสร้าง งานฝีมือ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และขณะเดียวกันประเพณีและวัฒนธรรมเป็นผลงานของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมมนุษย์ โดยมีประเพณีและวัฒนธรรมที่ผู้คนเมืองพะเยาได้ปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องมีทั้งประเพณีประจำเดือน เทศกาล หรือที่ทำในชุมชนต่าง ๆ โดยเริ่มต้นจากเดือนเมษายนทางล้านนาเรียกว่า เดือน 7 สังขารปีใหม่แก้ว มีประเพณีต่าง ๆ เช่น ไถ่สังขาร ขนทรายเข้าวัดทานขันข้าว สรงน้ำพระพุทธรูป ดำหัว สืบชะตาบ้าน สงเคราะห์ เป็นต้น

บริบททางด้านประเพณีของเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง การฟ้อนรำ การละเล่นต่าง ๆ ศิลปหัตถกรรม การแกะสลัก จักสาน เป็นต้น ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีพื้นฐานมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมีความผูกพันกับธรรมชาติโดยตลอด ความเชื่อทั้งหลายต่างเชื่อมโยงระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา จะเห็นได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนเมืองพะเยา ไม่แตกต่างกับผู้คนล้านนามากนัก เช่น จารีตประเพณีในสังคมถ้าใครฝ่าฝืนไม่กระทำตามถือว่ามีความผิด คือผิดฮีต หรือผิดจารีตประเพณี บุตรธิดาไม่ดูแลเอาใจใส่พ่อแม่เมื่อแก่เฒ่า ถ้าละเลยถือว่าเป็นคนชั่ว เป็นลูกอกตัญญู เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวล้านนาและชาวเมืองพะเยามีความรู้เรื่องสืบทอดมา ตั้งแต่โบราณกาล แม้ในปัจจุบันจะมีการรับวัฒนธรรมจากที่อื่น ๆ เข้ามาบ้าง แต่ก็สามารถประเพณีปฏิบัติอย่างเหมาะสมกลมกลืนกัน โดยประเพณีที่ปรากฏในแต่ละเดือน มีดังต่อไปนี้

ประเพณีเดือนมกราคม (เดือน 4 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีทานหัวหิงไฟพระเจ้า เป็นประเพณีของชาวล้านนาซึ่งคนในจังหวัดพะเยาได้ทำสืบทอดกันมาแต่โบราณนานมาแล้ว โดยหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวช่วงเดือน 4 เหนือ หรือประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคม ในวันขึ้น 15 ค่ำของเดือน ชาวบ้านเข้าวัดทำบุญ อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับและนำเอาพินมาเผา เพื่อให้พระพุทธรูปเจ้าได้ผิงไฟ ประเพณีนี้เป็นประเพณี

ที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ อำเภอในจังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ ๆ มีความหนาวเย็นมาก จึงได้ทำสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน

ประเพณีเดือนกุมภาพันธ์ (เดือน 5 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีงานปอยบวชปอยเป็ก ชาวจังหวัดพะเยา มีความเชื่อว่า การบวชต่อจากการเป็นสามเณรโดยปกติถือกันว่า ลูกที่ดีต้องบวชก่อนแต่งงาน ใครยังไม่ได้บวชถือกันว่ายังเป็นคนดิบอยู่ ย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจของผู้หลักผู้ใหญ่ บางท่านไม่ยอมให้ลูกสาวแต่งงานกับคนดิบก็มีตามธรรมเนียมชาวไทยมักบวชคนเดียวแล้วก็สึกออกมาทำมาหากิน แต่บางรายก็กลับไปบวชอีกเป็นครั้งที่ 2 ชาวบ้านก็ยังไม่ได้เตียน แต่ถ้าใครบวชถึง 3 ครั้งได้นามว่า เป็นชายสามโบสถ์ แสดงว่าเป็นการไม่น่าเชื่อถือด้วยประการทั้งปวง มีภาวะอย่างเดียวกับผู้หญิงที่แต่งงานสามหน

ประเพณีเดือนมีนาคม (เดือน 6 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีปอยข้าวสังข์ เป็นงานบุญ เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปหาผู้ตายซึ่งตายด้วยอุบัติเหตุต่าง ๆ รวมทั้งตายทั้งกลม หรือตายเนื่องจากการคลอดบุตร ในปัจจุบันการทำบุญประเพณีปอยข้าวสังข์ของชาวบ้านในจังหวัดพะเยา ยังเป็นที่นิยมกันอยู่ หากแต่ไม่เฉพาะคนตายโหงเท่านั้น ตายลักษณะไหนก็สามารถทำบุญอุทิศในลักษณะอย่างปอยข้าวสังข์ได้ จึงดำรงไว้ซึ่งประเพณีไทยล้านนาปอยข้าวสังข์ดังกล่าวและปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน

ประเพณีเดือนเมษายน (เดือน 7 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านในจังหวัดพะเยา มักเรียกว่า ปาเจณีปีใหม่เมือง โดยเริ่มตั้งแต่วันสังขารล่อง เป็นวันสิ้นสุดของศักราชเก่า วันเนาหรือวันเนา วันที่ห้ามใครดำว้าร้าย เพราะจะทำให้โชคร้ายไปตลอดทั้งปี วันพญาวันหรือวันเถลิงศก วันนี้ชาวบ้านทำบุญตักบาตรเข้าวัดฟังธรรม รดน้ำดำหัวขอมาญาติผู้ใหญ่ วันปากปี ชาวบ้านจะรดน้ำดำหัวเจ้าอาวาสตามวัดต่าง ๆ เพื่อขอมาคารวะ และจัดอาหารหวานคาวไปถวายพระที่วัดเป็นการถวายภัตตาหารหรือที่เรียกกันว่า ทานขันข้าว รวมทั้งถวายเจดีย์ทราย ถวายตุ่ง ส่งเคราะห์ต่าง ๆ ออกไปจากตัว

ประเพณีเดือนพฤษภาคม (เดือน 8 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีแปดเป็งไหว้สาปูกาพระเจ้าตนหลวง เป็นงานประเพณีที่ชาวจังหวัดพะเยายึดถือติดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน งานประเพณีแปดเป็ง ไหว้สาปูกาพระเจ้าตนหลวง เป็นงานประเพณีนมัสการพระเจ้าตนหลวง เป็นงานที่จัดยิ่งใหญ่ที่สุดและสำคัญยิ่งของจังหวัดพะเยา เมื่อถึงเทศกาลประเพณีดังกล่าว ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศเดินทางเข้าสู่จังหวัดพะเยา เพื่อกราบนมัสการขอพรจากองค์พระเจ้าตนหลวง ทั้งผู้คนจากในอำเภอเมืองพะเยา จากอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดพะเยา และต่างจังหวัด เดินทางมาเพื่อแสวงบุญกันอย่างล้นหลาม

ประเพณีเดือนมิถุนายน (เดือน 9 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ เป็นการเลี้ยงผีที่สิ่งสถิตอยู่ตามต้นน้ำลำธารที่มีหน้าที่ปกป้องรักษาต้นน้ำเช่น ผีอารักษ์แม่น้ำวัง หรือต้นน้ำในการเพาะปลูก เหมืองฝาย เป็นต้น ชาวจังหวัดพะเยามีความเชื่อว่า เมื่อทำแล้วผีขุนน้ำคอยปกป้องรักษาชาวบ้าน ได้ให้น้ำดื่มกิน เกิดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประเพณีกันทุกปี

ประเพณีเดือนกรกฎาคม (เดือน 10 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีเข้าพรรษา ตานขันข้าว ชาวล้านนาและชาวจังหวัดพะเยา มักออกเสียงว่า วันข้าวสสา ชาวบ้านถือเป็นวันสำคัญยิ่งวันหนึ่ง เพราะถือโอกาสที่จะได้ร่วมทำบุญพิเศษหรือการทานขันข้าว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปทำบุญตักบาตรทุกวันพระ มักมีการทานขันข้าว

ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไป รวมทั้งทานแก่วัว แม่ ปู ยา ตา ยาย ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า ไม่นิยม บวชลูกหลานกลางฤดูพรรษา ไม่เลี้ยงผีปู่ย่า ไม่เผาศพพระ และไม่จัดพิธีแต่งงาน เป็นต้น

ประเพณีเดือนสิงหาคม (เดือน 11 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีสู่ขวัญควาย เป็นประเพณีที่เตือนสติ และจิตใจให้คนเรามีความกตัญญูต่เวที ระลึกถึงบุญคุณของสัตว์ที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เรา โดยเฉพาะควาย ที่ได้ให้แรงงานไถนาเพื่อพลิกแผ่นดินให้คนได้ปลูกข้าว ในขณะที่ไถคราดนั้นบางครั้งได้ ดุ ต่า เขียน ตี ดังนั้น เมื่อสิ้นฤดูกาลไถคราดจึงมีการประกอบพิธีสู่ขวัญควาย กล่าวได้ว่าควายนั้นมีความสำคัญอย่างมากซึ่งจะแตกต่างจากยุคปัจจุบัน ที่ชาวนาส่วนใหญ่หันมาใช้เครื่องจักรกล เข้ามาทำนาแทนควาย - วัว แต่ยังมีชาวนา บางคนในจังหวัดพะเยาอนุรักษ์การทำนาโดยใช้ควาย - วัว อยู่ เมื่อหมดฤดูกาลไถนาปลูกข้าวเสร็จก็จะมี พิธีอ้อขวัญควาย - วัว ขึ้น

ประเพณีเดือนกันยายน (เดือน 12 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีทานสลาก หรือ “กินสลาก” ประเพณี ทานสลากภัตของพะเยานั้นมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน บางบ้านก็เขียนเป็นเบอร์นั่งตามเบอร์นั้น ๆ หรือถ้ามาเป็น หมู่บ้านก็จะเขียนเป็นหมู่บ้านเพื่อให้หาได้ง่าย มักจะนำเส้นสลากที่เขียนลงบนใบตาล หรือกระดาษตามความ สะดวกแล้วนำไปรวมกันในวิหาร เมื่อทำพิธีเส้นสลากเรียบร้อยแล้ว พระภิกษุสามเณรจะนำเส้นสลากไปตาม ตามเบอร์ที่เขียนติดไว้ที่เส้นสลาก เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนเจ้าของกวยสลากรอคอยว่าพระรูปใด อยู่วัดไหน และจะ ได้ของใคร เมื่อรู้เจ้าของแล้ว พระสงฆ์สามเณรหาก้วยแล้ว เจ้าของกวยจะนำกวยมาถวายพระสงฆ์ก็จะให้พร และกรวดน้ำลงบนเส้นสลากนั้นและฉีกตรงกลางเส้น เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเส้นสลากนั้นได้อุทิศถวายไปแล้ว

ประเพณีเดือนตุลาคม (เดือนเกี๋ยงเหนือ) ได้แก่ ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ซึ่งมีลักษณะเหมือน ประเพณีทำบุญทอดกฐินทั่ว ๆ ไปของชาวล้านนา ชาวบ้านจังหวัดพะเยาเชื่อว่า การทำบุญทอดกฐินนั้นได้บุญ มากเพราะได้ทำเพียงครั้งเดียวหรือปีละครั้ง จึงทำกันทุกปี

ประเพณีเดือนพฤศจิกายน (เดือนยี่เหนือ) ได้แก่ ประเพณีตั้งธรรมหลวง คือ การฟังพระธรรม เทศนาเรื่องใหญ่หรือเรื่องสำคัญ เพราะธรรมหลวงที่ใช้เทศน์มักจะเป็นเวสสันดรชาดก อันเป็นพระชาติสุดท้าย ของพระโพธิสัตว์ ก่อนจะได้มาประสูติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อมา มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ โดยเป็น ประเพณีที่มีการสั่งสอนธรรมและคุณงามความดีที่สอดแทรกไว้ในเนื้อหาของการเทศน์ นอกจากนี้แล้วชาว จังหวัดพะเยายังพากันทำกระทงกันสวยงาม เพื่อนำไปลอยที่กว๊านพะเยาด้วย

ประเพณีเดือนธันวาคม (เดือน 3 เหนือ) ได้แก่ ประเพณีเข้ากรรมรูกขมูล คือการทำบุญปฏิบัติ ธรรมของพระสงฆ์ และศรัทธาประชาชน เป็นประเพณีที่พระสงฆ์ในพุทธศาสนาได้ถือเป็นวัตรปฏิบัติมาตั้งแต่ ครั้งสมัยโบราณกาล โดยถือเป็นกิจกรรมงานทำบุญ ทำกุศล ที่พระสงฆ์และประชาชนร่วมกันทำ เพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม จนทำให้กลายมาเป็นประเพณีที่ได้กระทำสืบต่อ ๆ กันมาจนตราប់ถึงทุกวันนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 วิเคราะห์อัตลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัด พะเยา ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา เมืองพะเยามีประเพณีที่โดดเด่นและ เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้สนใจ อัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา มี 3 ประเพณี ได้แก่ ประเพณี 8 เป้ง ไหว้สาปารมีพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ และประเพณีสืบสานตำนานไถลื้อ สรุปผลการวิจัย ได้ ดังนี้

1) ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปารมีพระเจ้าตนหลวง ประเพณีที่คนจังหวัดพะเยาให้ความสำคัญ ได้แก่ ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปารมีพระเจ้าตนหลวง ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่สุดในดินแดนล้านนามีอายุกว่า 500 ปีเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยในระหว่างเดือน 8 หรือเดือนพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 เหนือ หรือตรงกับวันวิสาขบูชา คือ ตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ได้ผู้คนทุกสารทิศทั้งใกล้ไกลต่างมานมัสการพระเจ้าตนหลวง วัดศรีโคมคำ คณะศรัทธาชาวบ้านจังหวัดพะเยาจากชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ ต่างจัดขบวนแห่ครัวทาน ฟ้อนรำ มีการละเล่น การแสดงของแต่ละชุมชน นอกจากนั้น ยังมีการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ รักษาстил ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมกันทั่วไป ประเพณีแปดเป็งนมัสการพระเจ้าตนหลวง นอกจากจะเป็นการจรรโลงศาสนาพุทธให้ยั่งยืนต่อไปแล้ว ยังถือว่าเป็นประเพณีที่ทำให้มีความสามัคคีกัน คือระหว่างวัดกับชุมชนและผู้คนทั่วไปด้วยการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีที่ดีงามร่วมกัน อัตลักษณ์ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปารมีพระเจ้าตนหลวง คือ

- 1) ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ผลบุญ ความศรัทธาในพระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองพะเยา
- 2) สะท้อนให้เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบวิถีพุทธ เน้นถึงพฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาโดยยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง
- 3) ความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยาที่ต่างก็เข้าร่วมประเพณี และการจัดการการแสดง การฟ้อนรำ

2) ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำกว๊านพะเยา กล่าวได้ว่า เป็นประเพณีแปลกไม่เหมือนใครในโลก โดยประเพณี “เวียนเทียนทางน้ำ กลางกว๊านพะเยา” ปีหนึ่งจะจัดขึ้นเพียง 3 ครั้งเท่านั้น คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา กิจกรรมจะเริ่มตั้งแต่ช่วงเช้าเวลา 06.00 น. เป็นพิธีทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้งพระสงฆ์ ณ บริเวณท่าเรือวัดติโลกอาราม จากนั้น เวลา 08.00 น. ขมขบวนแห่ข้าวใหม่ใส่บาตรหลวงทางน้ำในกว๊านพะเยา จากท่าเรือวัดติโลกอาราม ผ่านหน้าเรือนโบราณอนุสาวรีย์พญางำเมือง และเข้าสู่ท่าน้ำวัดศรีโคมคำ ประกอบพิธีถวายข้าวทิพย์พระเจ้าตนหลวง ณ วัดศรีโคมคำ สำหรับในช่วงค่ำ ตั้งแต่เวลา 16.30 น. เป็นกิจกรรมเวียนเทียนทางน้ำรอบวัดติโลกอารามกลางกว๊านพะเยา ซึ่งมีพระพุทธรูปหินทราย หลวงพ่อศิลา อายุกว่า 500 ปีประดิษฐานประจำวัดติโลกอาราม สักการะพร้อมชมศิลปการแสดงทางวัฒนธรรม โดยมีทัศนียภาพรอบกว๊านมีความร่มรื่น สามารถมองเห็นแนวทิวเขา สลับซับซ้อนงดงาม บริเวณริมกว๊านมีร้านอาหารและสวนสาธารณะ ที่ชาวพะเยามักออกมาเดินเล่น หรือชมพระอาทิตย์ตกดิน กล่าวได้ว่า ประเพณีเวียนเทียนทางน้ำ กลางกว๊านพะเยา เป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมที่มีความผูกพันและเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาด้วย อัตลักษณ์ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำกว๊านพะเยา คือ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่มีความผูกพันอย่างยิ่งกับพระพุทธศาสนา มรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ (กว๊านพะเยา) ในแบบล้านนาที่มีคุณค่าและมีความสำคัญของจังหวัดพะเยา

3) ประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อ ชาวไทลื้อเดิมอาศัยอยู่ในเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อมาในรัชกาลที่ 1 ราวพุทธศักราช 2531 เจ้าผู้ครองนครน่านได้กวาดต้อนชาวไทลื้อมาอยู่ที่อำเภอเชียงคำและเชียงม่วน ทุกวันนี้ชาวไทลื้อดังกล่าวยังคงสภาพวัฒนธรรมแบบไทยลื้อไว้อย่างดี นับแต่ประเพณี ความเชื่อ การแต่งตัว สิ่งปลูกสร้าง บ้านเรือน จริยธรรม สภาพแวดล้อมบริเวณบ้านเรือนของชาวไทลื้อจะสะอาดร่มรื่น มีสวนครัว มีแปลงดอกไม้รอบ ๆ บ้าน ทุกบ้านจะมีที่ทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนและเป็น

อาชีพเสริม ผู้คนไทลื้อมีความสามัคคีเอื้ออาทรต่อกันดังจะเห็นได้จากการจัดงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานส่วนตัวหรือส่วนรวมทุกคนจะไปช่วยเหลือการเป็นอย่งดี ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้ชาวไทลื้ออนุรักษ์สภาพความเป็นอยู่ในแบบแผนของตน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดพะเยา จึงร่วมกับอำเภอเชียงคำจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยหรือและงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้น งานสืบสานตำนานไทลื้อ เป็นงานประจำปีของอำเภอเชียงคำจัดขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พุทธศักราช 2537 วัตถุประสงค์หลัก คือส่งเสริมเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทลื้อ เสริมสร้างความสามัคคีของชาวไทลื้อทั้งในเขตจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียง และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา กิจกรรมที่นำมาสาธิตให้ชมมีหลายประเภท ซึ่งล้วนแต่สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ นับตั้งแต่ความเชื่อ การละเล่นพื้นบ้าน สืบค้นพื้นบ้าน เช่น ผ้าทอไทลื้อ อาหารต่าง ๆ เป็นต้น ชาวไทลื้อจะมีรูปแบบการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยเฉพาะผ้าทอไทลื้อ ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้ออย่างชัดเจน ผ้าทอไทลื้อมีหลายประเภท เช่น (1) ชิ้น หรือผ้านุ่งของผู้หญิงหรือซึ่งเดิมพอใช้กันเองในหมู่บ้านมีลวดลายสวยงาม เช่น ลายผักแว่น ลายหางปลา ลายเกาะ และลายน้ำไหล (2) ตุ่งปราสาท ตุ่ง หมายถึง ธง ทอด้วยผ้าฝ้ายใช้ประดับบ้านหรือใช้ในโอกาสทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความเชื่อว่าตุ่งปราสาทนี้จะไปดึงขวัญวิญญาณให้ออกจากความทุกข์ยาก ลวดลายที่ทอส่วนใหญ่จะเป็นรูปปราสาท ช้าง ม้า นก หงส์ เรือ เพื่อให้ผู้ตายได้ใช้ประโยชน์ (3) ผ้าเช็ดหน้า ทอด้วยผ้าฝ้ายมีลวดลายและสีสันที่ต่างกันไปนอกจาก จะไว้ใช้แล้วยังเป็นของฝากได้ด้วย (4) ผ้าสบู่ ทอด้วยผ้าฝ้ายลวดลายที่ทอมีลายดอกแก้ว ดอกจันทร์ ดอกบัวเครือ ดอกกุศ ซึ่งสามารถใช้ได้ทั้งสำหรับพาดบ่าหรือประดับบ้านเรือน อัตลักษณ์ประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อ คือ

- 1) การแสดงความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละกลุ่ม ในการดำเนินการตกแต่งประดับต้นขบวนพาเหรดด้วยเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ เช่น ตุ่ง ผ้าทอ รวมถึงการแต่งกายด้วย
- 2) แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างเยาวชนรุ่นหลังกับบรรพชนไทลื้อโดยใช้ประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อเป็นสื่อกลาง
- 3) ความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชนไทลื้อในชุมชนต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นความสำนึกรักในเผ่าพันธุ์เครือญาติ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปถ่ายทอดให้กับผู้สนใจหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของภาครัฐและเอกชน เพื่อนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาในแผนการท่องเที่ยวหรือพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองพะเยา หรือสถาบันการศึกษาน้องค์ความรู้ มาสอดแทรกในการเรียนการสอนให้นักเรียน นักศึกษา หรือนำไปสร้างนวัตกรรม ในด้านการจัดการท่องเที่ยว ในรูปแบบต่างๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ทั่วถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นจุดแลนด์มาร์คหรือสถานที่สำคัญของนักเที่ยวหรือผู้ผ่านมาเยี่ยมชม ได้ศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อมูลอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง การฟ้อนรำ การละเล่นต่าง ๆ ศิลปหัตถกรรม การแกะสลัก จักสาน เป็นต้น โดยมีพื้นฐานมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งมีความผูกพันกับธรรมชาติโดยตลอด ความเชื่อทั้งหลายต่างเชื่อมโยงระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา โดยประเพณีเมืองพะเยา มีประเพณีประจำเดือนไม่แตกต่างจากของล้านนามากนัก โดยมีประเพณีที่ปรากฏใน 12 เดือน คือ ประเพณีทานหลวงหิงไฟพระเจ้า ประเพณีงานปอยบวชปอยเป็ก ประเพณีปอยข้าวสังข์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแปดเป็งไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสู่ขวัญควาย ประเพณีทานสลาก ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ประเพณีตั้งธรรมหลวง และประเพณีเข้ากรรมกรูขมูล สอดคล้องกับ Wivatnusat, (2017) อัตลักษณ์แห่งภูมามาย: รูปลักษณ์ความเชื่อ และภูมิปัญญา ที่ว่า จังหวัดพะเยามีศาสนสถาน ทรัพยากรธรรมชาติ พระพุทธรูป ผลิตผลของกลุ่มชน โบราณสถาน และวีรบุรุษ โดยรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูมามายแต่ละสิ่งในทุกประเภทจะมีส่วนสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ อันได้แก่ สร้างความรู้ความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชนหรือชาติพันธุ์ เป็นภาพลักษณ์แห่งความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมคนในชุมชน เป็นเครื่องมือในการแสดงตัวตนและความเป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยว อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อัตลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญในจังหวัดพะเยา มีดังนี้ 1) ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง เป็นประเพณีที่ทำให้มีความสามัคคีกันคือระหว่างวัดกับชุมชนและผู้คนทั่วไปด้วยการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีที่ดงามร่วมกัน อัตลักษณ์ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง คือ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ผลบุญ ความศรัทธาในพระเจ้าตนหลวงพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองพะเยา โดยสะท้อนให้เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบวิถีพุทธ เน้นถึงพฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาโดยยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยาที่ต่างก็เข้าร่วมประเพณี 2) ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ ซึ่งเป็นประเพณีแปลกไม่เหมือนใครโลก ปีหนึ่งจะจัดขึ้นเพียง 3 ครั้งเท่านั้น คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชาเท่านั้น อัตลักษณ์ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำกว๊านพะเยา คือ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่มีความผูกพันอย่างยิ่งกับพระพุทธศาสนา มรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ (กว๊านพะเยา) ในแบบล้านนาที่มีคุณค่าและมีความสำคัญของจังหวัดพะเยา และ 3) ประเพณีสืบสานตำนาน ไทลื้อ เป็นประเพณีที่ส่งเสริมเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทลื้อ เสริมสร้างความสามัคคีของชาวไทลื้อทั้งในเขตจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียง และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้ออย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นผ้าทอไทลื้อ

ตุ่ง ผ้าเช็ดหน้า ผ้าสไบ อัตลักษณ์ประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อ คือ การแสดงความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละกลุ่ม ความผูกพันระหว่างเยาวชนรุ่นหลังกับบรรพชนไทลื้อโดยใช้ประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อเป็นสื่อกลาง และยังความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชนไทลื้อในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งทั้ง 3 ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีที่มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชนบวกกับพลังแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนสร้างจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีของเมืองพะเยา สอดคล้อง Promsan and Wongchum, (2018) การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา ที่ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในเมืองพะเยาถือเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงความภาคภูมิใจของชาวพะเยาที่ยึดมั่นต่อพระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ได้แก่งานเวียนเทียนกลางน้ำกว๊านพะเยา งานสักการะบวงสรวงพ่อขุนงำเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการสืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบล้านนาที่ดำรงได้เป็นอย่างดี

สรุป

ประเพณีวัฒนธรรมถือเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มคน เป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร พิธีกรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ประเพณีคือสิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมา ยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบันและเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม จังหวัดพะเยา มีประเพณีประจำเดือนไม่แตกต่างจากของล้านนามากนัก ไม่ว่าจะเป็นประเพณีทานหัวหิงไฟพระเจ้า ประเพณีงานบอยบวชบอยเป็ก ประเพณีปอยข้าวสังข์ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแปดเป็งไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีสู่ขวัญควาย ประเพณีทานสลาก ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ประเพณีตั้งธรรมหลวง และประเพณีเข้ากรรมกรูขมูล แต่ประเพณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นรากเหง้าที่มาจากวิถีชีวิต ความเชื่อและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของคนในท้องถิ่นที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ให้เป็นที่รู้จักและร่วมกันสืบทอดรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน โดยประเพณีที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้สนใจ ถือเป็นอัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา ได้แก่ ประเพณี 8 เป็ง ไหว้สาปฐาพระเจ้าตนหลวง ประเพณีเวียนเทียนกลางน้ำ และประเพณีสืบสานตำนานไทลื้อ กล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เกิดจากความร่วมมือร่วมใจกันของชุมชนบวกกับพลังแห่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนสร้างจุดเด่นเป็นอัตลักษณ์ทางด้านประเพณีของเมืองพะเยา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อัตลักษณ์ด้านประเพณีที่สำคัญของเมืองพะเยา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ นำไปถ่ายทอดให้กับผู้สนใจศึกษา หรือนำมาสอดแทรกในการเรียนการสอนให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่สำคัญด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น อัตลักษณ์ด้านอาหารที่สำคัญของเมืองพะเยา อัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองพะเยา อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตที่สำคัญของเมืองพะเยา รวมถึงการใช้อัตลักษณ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพะเยา เป็นต้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ เพื่อไปสร้างนวัตกรรมเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ ซึ่งจะสามารถช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ อันจะก่อให้เกิดการสร้างงานแก่คนในชุมชนอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่สำคัญด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น อัตลักษณ์ด้านอาหารที่สำคัญของเมืองพะเยา อัตลักษณ์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองพะเยา อัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตที่สำคัญของเมืองพะเยา รวมถึงการใช้อัตลักษณ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองพะเยา เป็นต้น

References

- Chaiyanadon, G. (2008). *Antiques and Artifacts in the Viang Pahyaw Museum (Wat Lee)*. Phayao: Nakhon Nuea Kan Phim.
- Damrikun, S. (1999). *Lanna Environment Society and Culture and a project involving the preservation of Thai cultural heritage by the Chamber of Commerce*. Bangkok : Rung Arun Publishing Limited.
- Payomyong, M. (2012). *The Twelve-Month Traditions of the Million-Rice Fields of Thailand*. Chiang Mai: S. Thap Kan Phim.
- Promsan, P and Wongchum, S. (2018). Conservation and development of the old community of Phayao. *Silpakorn University Journal*, 38 (3): 105-126
- Sutthitham, S. (1998). *Local Documentaries of Thailand : Phayao*. Bangkok: Ocean Store.
- Vasi, P. (1994). *Culture and Development*. Bangkok : Kurusapa Printing.
- Wivatnusat, P. (2017). The Identity of the Pugam Yao : Images, Beliefs, Wisdom. *Journal Silpakorn University*, 10(3), 880-886.
- Wongthet, S. (1984). *Muang Phayao*. Kruthep: Matichon Publishing House.